

Јована Брашић Стојановић, асистент
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу

УДК: 368.8
DOI: 10.46793/XXIV-9.089BS

ОСИГУРАЊЕ ИНВЕСТИЦИЈА ОД СТРАНЕ МУЛТИЛАТЕРАЛНЕ АГЕНЦИЈЕ ЗА ГАРАНТОВАЊЕ ИНВЕСТИЦИЈА*

Резиме

Упоредо са растом обима страних директних инвестиција у свету, расте и свест о њиховом значају. Неразвијене државе и државе у развоју настоје да инструментима и мерама економске политике подстакну прилив страног капитала, који постаје кључни фактор привредног развоја. Повећан обим прекограничног кретања капитала условљава и повећање вероватноће наступања некомерцијалних ризика, у које се убрајају ризик експропријације, ризик трансфера капитала, ризик кршења уговора, ризик рата и грађанских немира. Како би се умањили политички ризици и очувао правни положај страног улагача, а самим тим и вредност улагања, прибегава се осигурању инвестиција. Пружањем услуга осигурања страних директних инвестиција од некомерцијалних ризика бави се MIGA (Мултилатерална агенција за гарантовање инвестиција). Поред гаранција које пружа страним улагачима настојећи да тиме умањи њихову изложеност политичким ризицима, MIGA својом делатношћу помаже и државама пријемницама капитала у поступку привлачења страног капитала и убрзања привредног развоја. Стога, у фокусу рада јесу услуге осигурања инвестиција, као темељна функција MIGA, уз анализу услова за пружање гаранција и ризика који могу бити осигурани.

Кључне речи: стране директне инвестиције, осигурани ризици, MIGA, услуге осигурања, страни улагач.

1. Уводна разматрања

Опоравак привредне активности у државама у развоју условљен је пре свега инвестирањем страних улагача у ове земље. Прилив страног капитала утиче на раст бруто домаћег производа, увећање јавних прихода, повећање запослености, покретање производних токова, усвајање нових знања и

* Рад је написан у оквиру пројекта Правног факултета Универзитета у Крагујевцу „XXI век – век услуга и Услужног права“, бр. 179012 који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

технологија. Финансијска оскудица и низак ниво акумулације капитала у оквирима националних економских система, условили су потребу за интензивирањем прилива страних директних инвестиција. У складу са тим, настоји се креирању пожељне инвестиционе климе како би се стимулисали страни улагачи на инвестирање. Имајући у виду значај страних директних инвестиција у условима глобалне економске кризе, умањивање баријера уласка на тржиште и подстицање страних директних инвестиција постаје круцијални сегмент макроекономске политике држава пријемница капитала.

Инвестирање у неразвијене земље и земље у развоју за страног улагача значи преузимање додатног ризика услед нестабилности економских система, политичке неизвесности или неадекватног правног оквира, који углавном карактеришу окружење у овим земљама. Наиме, поред комерцијалних ризика који прате сваки улагачки подухват и привредну активност, правни положај страног улагача у држави пријемници капитала угрожен је и читавим низом додатних фактора, који могу утицати на умањивање вредности улагања. Правни положај страног улагача уређен је правним прописима државе пријемнице капитала, који се често разликују од правног режима коме би улагач био подвргнут у држави порекла. Могућност промене правних прописа од стране државе пријемнице капитала, праћена политичком неизвесношћу у овим земљама, може битно утицати на измену стечених права и обавеза страног улагача, чиме се директно умањује и вредност самог улагања. Како би очували сопствени правни положај заснован моментом почетка реализације инвестиционог подухвата и спречили деловање некомерцијалних ризика на сопствено улагање, страни улагачи прибегавају осигурању улагања. Некомерцијални ризици умањују се коришћењем услуга осигурања инвестиција од стране државних агенција, приватних организација које се баве осигурањем или пак међународних агенција. Најважније тело на нивоу међународних инвестиционих односа, које се бави пружањем гаранција страним директним улагачима, а тиме и подстицањем прилива страног капитала, јесте *MIGA* (Мултилатерална агенција за гарантовање инвестиција, у даљем тексту: Агенција).

Конвенцијом о оснивању *MIGA*¹ 1988. године основана је Мултилатерална агенција за гарантовање инвестиција као део групације Светске банке, са циљем подстицања прилива страних директних инвестиција у земље чланице класификоване у групу земаља у развоју. Основна делатност Агенције јесте пружање услуга осигурања страним улагачима, којима се њихово улагање штити од наступања евентуалних штетних догађаја који утичу на вредност улагања, а који се означавају као политички ризици. Политички ризици произилазе из инвестиционе климе у држави пријемници капитала, последица

¹ The Convention Establishing the Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA), from april 12, 1988, доступно на: <https://www.miga.org/miga-convention> (датум приступа: 10.09.2018).

су политичке нестабилности у држави и везују се за предузимање одређених активности државе или пак пропуштање да се одређена активност обави, чиме се умањује вредност страног улагања. Наступање политичког ризика мимо је воље страног улагача, те једини начин ублажавања евентуалних последица и управљања ризиком јесте управо кроз коришћење услуга осигурања које пружају агенције. Обављајући своју основну делатност, Агенција помаже и државама пријемницама капитала ублажавајући неизвесност која карактерише њихово пословно окружење и подстичући тиме стране улагаче да инвестирају на територији државе пријемнице капитала. Крајња последица ове делатности Агенције јесте ефикаснија алокација ресурса и убрзање привредног развоја.

2. Правни положај Мултилатералне агенције за гарантовање инвестиција

Мултилатерална агенција за гарантовање инвестиција је најмлађа чланица Групаације Светске банке, основана Конвенцијом о оснивању *MIGA*, чији је текст усаглашен од стране Савета гувернера Светске банке 1985. године, док је на снагу ступио 1988. године. Уједно *MIGA* је била и прва међународна институција која се бавила пружањем услуга осигурања инвестиција. Прве дискусије о политичком ризику и његовом утицају на функционисање тржишта појавиле су се 50-их година прошлог века и делом су биле испровоциране експропријацијом имовине током кубанске револуције.² Средином 80-их година прошлог века почињу да се реализују и прве активности на оснивању неког тела које би обезбедило осигурање инвестиција.³ Сврха Агенције јесте подстицање страних директних инвестиција ка земљама у развоју, чланицама *MIGA*, кроз њену двоструку функцију – прво, осигурање инвестиција против некомерцијалних ризика и друго, промоција инвестиција и пружање саветодавних услуга.⁴ Такође, *MIGA* је посебно задужена за допуну националних и регионалних програма осигурања инвестиција и приватних осигуравања.⁵

Круцијални задатак Агенције јесте осигурање инвестиционих пројеката од политичких ризика.⁶ Тиме, Агенција директно помаже страном улагачу

² Остојић, С., *Управљање политичким ризицима*, Школа бизниса, бр. 3/2010, стр. 21.

³ Исто.

⁴ Iida, A., *MIGA: The Standard-setter of Investment Promotion Business*, Istanbul, Turkey, 1997, стр. 80.

⁵ West, G., Tarazona, E., *Investment Insurance and Developmental Impact: Evaluating MIGA's Experience*, The International Bank for Reconstruction and Development/ The World Bank, 2001, стр. 17.

⁶ Политички ризик је могућност интервенције владе, односно органа државе пријемнице капитала, са последицом лишавања инвеститора његових права, уз истовремено смањивање вредности инвестиције. Цветковић, П., *Ризици подобни за*

охрабрујући га да инвестира на територији државе пријемнице капитала и минимизирајући штету која може настати наступањем неког од политичких ризика. Осигурање од политичких ризика не утиче радикално на позитивну инвестициону одлуку страног улагача, али може бити значајан позитиван импулс за инвеститоре које сама могућност наступања некомерцијалног ризика одвраћа од пројекта.⁷ Но, поред тога, обављањем своје основне функције, Агенција знатно помаже и државама у развоју чинећи њихову инвестициону климу атрактивнијом за стране улагаче.

Некомерцијални ризик је могућност измене правне ситуације инвестиције, при чему узрок такве измене лежи у околностима некомерцијалне природе.⁸ Израз „правна ситуација инвестиције“ генерични је назив за права и обавезе инвеститора засноване на правној регулативи државе пријемнице капитала и међународним билатералним и мултилатералним уговорима и конвенцијама.⁹ Како су ови ризици независни од воље страног улагача, те их сопственим пословањем не може умањити, они могу деловати демотивишуће. Послујући на територији државе, која није држава порекла, страни улагач прихвата и додатни ризик поред класичног комерцијалног ризика, који прати сваку привредну делатност и зависи од тржишних околности и успешности у обављању пословних активности страног улагача. Пружајући гаранције страном улагачу од наступања политичких ризика, Агенција утиче на ефикасност управљања ризицима који прате страном улагање, као и на подстицање прилива страног капитала ка државама у развоју, што се даље директно одражава на убрзање привредног развоја. Наиме, Агенција има значајну улогу у помагању државама у развоју приликом привлачења страних директних инвестиција.¹⁰

MIGA своје циљеве и активности остварује, првенствено, пружањем одговарајућих гаранција, односно осигурањем подобних (квалификованих) инвеститора против некомерцијалних ризика за одобрене инвестиције, које се најчешће реализују у земљама у развоју.¹¹ Сви држављани земаља које су чланице *MIGA*, али нису држављани земље у којој би да инвестирају (а у изузетним случајевима чак и они) су подобни за добијање гаранција.¹² Поред

издавање гаранције МИГА (Мултилатерална агенција за гарантовање инвестиција), Право и привреда, бр. 5-8/2002, стр. 726.

⁷ Цветковић, П., *Међународно-правна заштита страних инвестиција од некомерцијалних ризика*, докторска дисертација, Ниш, 2005, стр. 219.

⁸ Цветковић, П., *Међународно право страних инвестиција*, Београд, 2007, стр. 98.

⁹ Исто.

¹⁰ Feng, Y., *China and the Multilateral Investment Guarantee Agency*, Том 1763, The World Bank Group, MIGA, Office of the Vice President and General Counsel, Legal Affairs and Claims, 1997, стр. 20.

¹¹ Дабић, Љ., *Правна заштита (правне гаранције) страних инвестиција*, Право и привреда, бр. 5-8/2002, стр. 519.

¹² Миленковић, И., *Групација Светске банке*, Економски прегледи, бр. 3/2009, стр. 128.

овог услова, Конвенција о оснивању *MIGA* наглашава да се гаранције могу добити искључиво за стране директне инвестиције у државе чланице које се карактеришу као земље у развоју. Иако државе чланице могу бити и развијене државе, Агенција не издаје гаранције за инвестирање на њиховој територији услед нижег степена политичког ризика у њима, као и због веће економске, политичке и правне стабилности.

MIGA је субјект међународног права и у правном промету наступа као специјализована агенција, са пуном правном и пословном способношћу, може преузимати права и обавезе из закључених правних послова, као и бити одговорна за неиспуњење преузетих обавеза или ометање туђих права. Иако је чланица Групације Светске банке, *MIGA* је правно, организационо и финансијски самостална. Агенција има сопствени статут, правилнике о пословању и одлучивању, финансијске правилнике, као и друга бројна правна акта, којима се уређује њен правни положај и иступање у правном промету, а који потврђују њену правну самосталност.¹³ Организационо је самостална јер има сопствену управу, органе и особље, који извршавају надлежности које су јој поверене Конвенцијом о оснивању *MIGA*. Органи Агенције јесу Председник, Савет гувернера и Одбор директора, међу којима постоји јасна подела послова, а поред њих у Агенцији је запослено и стручно и административно особље које се стара о уредном спровођењу њених активности. Њена финансијска самосталност манифестује се кроз поседовање сопственог капитала, а који потиче од држава чланица и накнада, које добија за обављање сопствене делатности пружања услуга осигурања инвестиција.

3. Услуге осигурања као темељна функција Мултилатералне агенције за гарантовање инвестиција

Полазни циљ оснивања Агенције био је подстицање прилива инвестиција у земље у развоју, којима је ради опоравка привреде страни капитал неопходан. Тиме би требало решити бројне економске проблеме на глобалном нивоу и постићи правилну и рационалну употребу оскудних ресурса. Оваквим полазним поставкама потврђује се карактер Агенције, као дела мултилатерног механизма у процесу међународног инвестирања и подстицања прилива страног капитала у земље у развоју. Реализација овог циља постиже се кроз основну делатност Агенције, а то је пружање услуга осигурања инвестиција, односно пружање гаранција против политичких ризика у државама пријемницама капитала.

¹³ Најважнија правна акта Агенције јесу *Operational regulation* којим се детаљније разрађују одредбе садржане у Конвенцији о оснивању *MIGA*, а усвојена од стране Одбора директора, те се и мењају по знатно лакшој процедури, *By Laws* регулише процедурална питања, примарно процедуру сазивања Савета гувернера, *Financial regulations* предвиђају начин финансирања Агенције. Сва правна акта доступна су на адреси: <https://www.miga.org/miga-convention>, датум посете: 26.09.2018.

Агенција обавља два облика активности којима остварује задатке који су јој поверени: гарантне и негарантне.¹⁴ Поред основних делатности, наведених у Конвенцији о оснивању *MIGA*, Агенција може обављати и друге послове који су потребни ради реализације своје основне функције због које је и установљена. Агенцији је поверен општи задатак да поправи укупну инвестициону климу у земљама у развоју и незавијеним земљама, у мери у којој буде у стању да страним инвеститорима улије сигурност и гаранције да ће њихова уложена средства бити враћена, или да ће бити праведно обештећени.¹⁵

Кроз услуге осигурања инвестиција или пужање гаранција, јемства за политичке ризике страним улагачима, страни капитал помиче се ка крајевима света где је неопходан за превазилажење сиромаштва, социјалне несигурности, подизање животног стандарда и постизање економског благостања. Гарантна делатност Агенције је њена основна делатност, а временом се бележи константан раст броја издатих гаранција, чиме се упоредо повећава и укупна вредност инвестиција које су осигуране *MIGA* гаранцијама и које бележе износе у милијардама америчких долара. Агенција гарантном активношћу треба да допринесе елиминацији штетних последица политичких ризика, чиме би се омогућило да инвеститор своје инвестиционе одлуке доноси само према комерцијалним параметрима, што доприноси оптималној глобалној алокацији фактора производње.¹⁶

Међусобна права и обавеза Агенције и инвеститора, као и државе пријемнице капитала, регулишу се уговором о гаранцији. Пре закључења уговора, Агенција цени испуњеност свих неопходних услова за подобност пружања услуге осигурања од политичких ризика. Услови за подобност издавања гаранције односе на политичке ризике од којих може бити осигурана инвестиција и који су наведени Конвенцијом о оснивању *MIGA*. Потом на оправданост инвестиције, која мора по одредбама Конвенције о оснивању *MIGA* бити економски оправдана, усмерена на развој државе пријемнице капитала, као и поседовати одобрење државе пријемнице капитала о инвестирању на њеној територији. Наредни услов односи се на карактер инвеститора, који може бити и физичко и правно лице по правилу држављанин државе чланице *MIGA*, да је његова активност комерцијалне природе, односно да је профитно орјентисана. Страни улагач може бити и приватноправни и јавноправни субјект. Последњи услов тиче се државе пријемнице капитала, која мора бити земља у развоју и која мора гарантовати правичан и стабилан третман, као и правну заштиту инвестиције. Агенција као аутономна финансијска институција није аутоматски обавезна да изда гаранцију за сваки поднесени пројекат и по фиксно утврђени

¹⁴ Цветковић, П., *Међународно право...*, стр. 101.

¹⁵ Вукадиновић, Р., *Међународно пословно право*, Крагујевац, 2012, стр. 147.

¹⁶ Цветковић, П., *Међународно-правна заштита...*, стр. 218.

параметрима, већ води рачуна и о свом економском интересу.¹⁷ Такође, по одредбама Конвенције о оснивању *MIGA*, поред испуњења напред наведених услова, за издавање појединачних гаранција захтева се одобрење, односно сагласност државе пријемнице капитала. Услуге осигурања инвестиција од стране Агенције пружају се на дуг рок од 15 година, при чему у одређеним ситуацијама рок може бити продужен и на 20 година. На тај начин се обезбеђује да трајање уговора о осигурању инвестиције буде у сагласности са роковима из уговора о страним директним инвестицијама.¹⁸

У државама пријемницима капитала углавном постоји још читав низ организација, које се баве пружањем услуга осигурања инвестиција дајући гаранције за реализовање инвестиционих подухвата домаћим држављанима. Делатност Агенције је у складу са принципима деловања ових организација. Заправо, делатност Агенције би требало да буде допуна делатности националних агенција, а не такмичење са њима.¹⁹ Упркос томе, постоји јасна дистинкција између гаранција које пружају ове организације на националном нивоу и гаранција које пружа Агенција. Услуге осигурања Агенције за основни циљ имају подстицање кретања страног капитала преко граница домаће државе, те убрзање привредног раста на глобалном нивоу, док националне организације, које пружају услуге осигурања инвестиција, немају за циљ подстицање прекограничног кретања капитала, већ убрзање домаћих инвестиционих токова. За разлику од Агенције, циљ државних агенција није само унапређење прекограничних токова капитала, већ се оне јављају као снажан инструмент спровођења економске политике земаља које су их основале.²⁰

Агенција се бави и пружањем услуга саосигурања и реосигурања.²¹ Кроз обављање ових послова најбоље се види делање Агенције као подстицајног фактора привредног развоја. Наиме, на тај начин Агенција помаже националним организацијама да преузму ризик осигурања за случајеве у којима не би самостално биле спремне да иступе, чиме се потврђује да је делатност Агенције заправо допуна делатности националних агенција за осигурање инвестиција.

Негарантне активности Агенције подразумевају програме пружања саветодавних услуга, као и обављања техничких послова. Све ове активности су неопходне како би она могла остваривати своју основну функцију, што даље имплицира чињеницу да морају бити усмерене на промоцију страних инвестиција и побољшање инвестиционе климе у држави пријемници капитала, чланица *MIGA*, која је уједно земља у развоју. Агенција, такође, прикупља

¹⁷ Дивљак, Д., *Некомерцијални ризици и страна улагања*, Правни живот, бр. 11/2003, стр. 403.

¹⁸ Дабић, Љ., *нав. чланак*, стр. 519.

¹⁹ Shihata, I., *Miga and Foreign Investment: Origins, Operations, Policies and Basic Documents of the Multilateral Investment Guarantee Agency*, Martinus NIJHOFF Publishers, Dordrecht, Boston, Lancaster, 1988, str. 70.

²⁰ Цветковић, П., *Међународно-правна заштита...*, стр. 215.

²¹ The Convention Establishing the Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA), чл. 20.

потребне податке и информације, даје сугестије и савете, доводи у контакт заинтересоване стране и посредује у њиховом успостављању.²² Агенција такође има одређена овлашћења која нису изричито наведена у Конвенцији и пратећим документима, али се деривирају из потребе реализације њених функција.²³

4. Осигурани ризици

Услуге осигурања инвестиција од стране Агенција пружају се за тачно одређену групу фактора, односно околности, чије наступање може угрозити вредност улагања, а који делују независно од воље страног улагача и означавају се као политички ризици. Страни улагач инвестицију може осигурати од одређених политичких ризика, као што су ризик трансфера и конвертибилности валуте, ризик кршења уговора, ризик експропријације и ризик рата и грађанских немира.²⁴ У одређеним ситуацијама, уколико постоји сагласност страног улагача и државе пријемнице капитала, Агенција може дати гаранцију и за неке друге врсте некомерцијалних ризика. Но, у такве ризике се не убрајају ризик депресијације и девалвације националне валуте.

Осигурање од ризика трансфера капитала јесте заправо гаранција обештећења страног улагача у случају да мерама државе, акцијама и инструментима економске политике дође до ограничавања трансфера средстава страног улагача у државу порекла, односно до ограничења њихове репатријације, у конвертибилној валути. У драстичним случајевима, када су такве мере усмерене против конкретног улагача, и ако у таквим случајевима настане трајна штета или губици улагача, овакво поступање може бити квалификовано и као индиректно одузимање имовине.²⁵ Право страног улагача на трансфер капитала и имовине једно је од основних његових права, уздигнуто и на ранг принципа. Предуслов настанка овог ризика је да је страни улагач пословањем у држави пријемници капитала остварио добит, којом може слободно да располаже, што подразумева чињеницу да је платио порезе и измирио све друге обавезе према држави пријемници капитала, те да се ради о чистој добити и средствима којима страни улагач може слободно располагати, а која треба да буду предмет трансфера који се ограничава или онемогућава. Такође, потребно је да ограничење трансфера или његово спречавање настаје услед активности предузетих од стране државе пријемнице капитала и њених надлежних органа.

²² Р. Вукадиновић, *нав. дело*, стр. 148.

²³ Цветковић, П., *Међународно-правна заштита...*, стр. 218.

²⁴ Multilateral Investment Guarantee Agency, *Political Risk Insurance Solutions*, Noureddin Ennaboulssi, Senior Underwriter, стр. 3, доступно на: <http://www.miga.org/>, датум посете: 20.09.2018.

²⁵ Дивљак, Д., *нав. чланак*, стр. 410.

Ризик експропријације и других сличних мера²⁶ којима се директно или индиректно угрожавају имовинска права страног улагача обухвата сваку радњу државе пријемнице капитала, као и сваки вид пропуштања да се одређена радња обави, а којом се страни улагач формално или суштински лишава својинских права на непокретности, чији је власник у држави пријемници капитала. Један од атрибута суверености сваке државе јесте њено право да изврши експропријацију приватне имовине када то захтевају јавни интереси, те се стога она не одриче овог права.²⁷ Експропријација, као управна радња државе пријемнице капитала којом она лишава или ограничава страног улагача својинских права над непокретностима, легална је искључиво уколико је спроведена по одговарајућој процедури, у јавном интересу, уз плаћање одговарајуће накнаде на име обештећења страног улагача и уколико је њен карактер недискриминаторан. Сви услови морају бити кумулативно испуњени јер у супротном експропријација је незаконито спроведена. Могућност компензације на основу *MIGA* гаранција против ризика експропријације, условљена је одређеним претпоставкама.²⁸ Постоје три такве претпоставке: прво, да се одузимање имовине може приписати влади државе пријемнице капитала; друго, да се не ради о мерама које влада предузима у оквиру својих законских овлашћења, без кршења права инвеститора и норми међународног права; треће, да је дејство мера такво да се њима инвеститор лишава власништва, контроле или суштинске користи од своје инвестиције.²⁹

Гаранција обештећења у случају наступања ризика кршења уговора подразумева надокнаду штете која је настала предузимањем неке радње државе пријемнице капитала или пропуштањем да се предузме нека радња на коју је била обавезна по већ закљученом уговору са страним улагачем. Осигурање од овог ризика подразумева осигурање и у случају раскида уговора од стране

²⁶ Експропријација као институт има сличност са национализацијом и конфискацијом, као радњама државе које за последицу имају умањивање вредности инвестиције и ограничавање својинских права. Разлика између национализације и експропријације је у чињеници да се експропријација односи на одузимање имовине конкретног улагача, док је национализација одузимање имовине у читавој привредној грани, дакле, свих инвеститора. Кључна разлика између експропријације и конфискације је што експропријација мора бити праћена плаћањем накнаде, док је конфискација одузимање имовине без накнаде и најчешће је привременог карактера. Поред ових активности, бројним другим мерама и радњама може се на посредан начин утицати на умањивање имовинских права. Види више: Остојић, С., *нав. чланак*, стр. 17-18. Под другим мерама државе подразумевају се оне мере чије дејство фактички води ка експропријацији иако она формално није спроведена, тзв. пузећа експропријација (*creeping expropriation*). Вукадиновић, Р., *Међународно правна заштита страних инвестиција*, Право и привреда, бр. 5-8/2002, стр. 458.

²⁷ Дивљак, Д., *нав. чланак*, стр. 402.

²⁸ Цветковић, П., *Ризици подобни ...*, стр. 731.

²⁹ *Исто*, стр. 732.

државе пријемнице капитала. Страни улагач гаранцијом *MIGA* појачава његову сигурност у евентуалним случајевима непоштовања уговора од стране државе пријемнице капитала. Ризик се испољава самом чињеницом да се ради о дуготрајном односу и великим новчаним сумама које страни улагач ангажује током инвестиционог пројекта, као и да држава пријемница капитала наступа као субјекта јавног права. Инвеститор може тражити накнаду од Агенције позивајући се на реализацију ризика раскида или кршења уговора, уколико жели да оствари своја права поводом раскида или кршења уговора, али нема могућност обраћања правном или арбитражном форуму, уколико арбитражни или судски органи нису донели одлуку у разумном року или уколико није у могућности да спроведе одлуку коју је у његову корист донео надлежни орган поводом захтева у вези са раскидом или повредом уговора склопљеног са домаћом државом.³⁰

Ризик рата или грађанских немира обухвата сваку војну акцију учињену на територији државе пријемнице капитала, а којом може бити угрожена вредност инвестиције страног директног улагача. Политика Агенције у вези са осигурањем ове врсте ризика односи се на покриће штете над уништеном имовином, а која настаје услед ратних дејстава, грађанских немира, револуција, саботаже или терористичких акција.³¹ Ове радње су углавном ван могућности утицаја државе пријемнице капитала.

Осигурање од некомерцијалних ризика, који произилазе из политичког окружења и правног система државе пријемнице капитала, за страног улагача је од посебне важности. Наиме, ради се о околностима које битно могу умањити вредност његове инвестиције, а које су потпуно независне од пословања страног улагача, те се и дешавају мимо његове воље. Са друге стране, пружање услуга осигурања инвестиција страног улагача важно је и за државе пријемнице капитала имајући у виду да се ради искључиво о државама у развоју, те да могућност наступања ризика може битно утицати на формирање одлуке страног улагача о инвестирању на њиховој територији. Кроз осигурање инвестиција утиче се на побољшање опште инвестиционе климе чиме се утиче и на подстицање прилива страног капитала у ове државе. Са аспекта стварања подстицајних услова за страна улагања, важну улогу игра решавање или смањење на подношљиву меру проблема некомерцијалних ризика.³² У том смислу је неопходно креирање одговарајућег заштитног механизма, којим би се спречиле или умањиле штетне последице њиховог наступања, и тиме спречило да резултати улагања буду одузети или обезвређени.³³ Заштита од наступања некомерцијалних ризика управо се постиже осигурањем инвестиције, што је суштинска делатност Агенције.

³⁰ Види: Цветковић, П., *Међународно-правна заштита...*, стр. 229-230.

³¹ Остојић, С., *нав. чланак*, стр. 21.

³² Дивљак, Д., *нав. чланак*, стр. 400.

³³ *Исто*.

5. Закључак

Иако основана још 1988. године и упркос чињеници да је до сада издала огроман број гаранција инвестиција, изражен у стотинама, те да је покрила својим јемствима вишемилијардијске износе улагања капитала, актуелност питања које отвара активност *MIGA* не јењава. У савременим условима пословања, у којима је јасно изражен јаз између богатих и сиромашних земаља, развијених и земаља у развоју, улога страних директних инвестиција у превазилажењу круцијалних економских проблема и постизању привредног раста је огромна. Финансијске оскудице које резултирају минималном количином акумулираног капитала, ниским нивоом производње услед још ниже потражње за робом, високом незапослености и лошим животним стандардом, стварају непрестану потребу правилније алокације оскудних ресурса. Потреба за капиталом пре свега јавља се у државама у развоју, које карактерише висок ниво политичке нестабилности, правне несигурности и инфраструктурне неадекватности, док су развијене земље још увек генератори капитала. Инвестирање у ове крајеве света за стране улагаче значи преузимање додатног ризика, који сопственом делатношћу и активностима, колико год били успешни, не могу умањити ни предупредити. Лоша инвестициона клима и висока вероватноћа наступања неког од некомерцијалних, политичких ризика, делују одвраћајуће на стране улагаче. Како би се страни улагачи охрабрили и подстакло прилив капитала, те самим тим убрзао и привредни развој, било је неопходно установити агенцију на међународном нивоу каква је *MIGA*.

Својом делатношћу *MIGA* умањује политичке ризике у државама пријемницама капитала, односно умањује штетне последице које могу настати за стране улагаче чинећи пословни амбијент атрактивнијим, услове улагања стабилнијим, подстичући на тај начин кретање страног капитала и убрзавајући привредни развој. Коришћење услуга осигурања инвестиција, какве пружа и *MIGA*, широко је распрострањено у националним оквирима развијених држава, док у неразвијеним државама или државама у развоју изостаје без њене активности. Како је страни капитал неопходан земљама у развоју, тако им је услед политичке неизвесности која је у њима присутна, неопходно и деловање *MIGA* не би ли мотивисале стране улагаче. Издавање огромног броја гаранција инвестиција и осигурање вишемилијардијских износа вредности осигураних инвестиционих подухвата, те чињеница да ови бројеви се константно увећавају, доказује да је *MIGA* потврдила значај свог оснивања, те да успешно доприноси подстицању страних директних инвестиција.

Пружање услуга осигурања страних инвестиција има пре свега за циљ пружање ефикасне правне заштите страним улагачима. Такође, кроз услуге осигурања на међународном нивоу тежи се и усмеравању прилива капитала ка земљама у развоју са општим циљем побољшања животног стандарда, умањења сиромаштва и јачања економија ових држава. *MIGA* гаранције су

усмерене искључиво на заштиту страних инвестиција у земљама у развоју, у којима би требало да утичу на побољшање општих услова пословања. Такође, важна карактеристика ових гаранција јесте да се пружају искључиво за стране инвестиције развојног карактера не би ли се подстакла производна активност и убрзао привредни развој. Тиме државе у развоју постају конкурентније у процесу привлачења страног капитала, а ублажавање некомерцијалних ризика директно се одражава на обим страних директних инвестиција.

*Jovana Brašić Stojanović, Assistant
Faculty of Law, University of Kragujevac*

INVESTMENT INSURANCE BY A MULTILATERAL INVESTMENT GUARANTEE AGENCY

Summary

Along with the growth in the volume of foreign direct investment in the world, awareness of their importance is also growing. Undeveloped countries and developing countries are trying to stimulate the flow of foreign capital by instruments and measures of economic policy, which becomes a key factor in economic development. The increased volume of cross-border movement of capital also conditions the growth of non-commercial risk occurrence, which includes the risk of expropriation, the risk of capital transfer, the risk of contract violations, the risk of war and civil unrest. In order to reduce non-commercial risks and preserve the legal position of foreign investors, and therefore the value of investment, it is resorting to investment insurance. Foreign investment insurance services from non-commercial risks are provided by MIGA (Multilateral Investment Guarantee Agency). In addition to guarantees that it provides to foreign investors in an effort to reduce their exposure to political risks, MIGA also helps the state receivers of capital in the process of attracting foreign capital and accelerating economic development. Therefore, in the focus of the work are investment insurance services, as the fundamental functions of MIGA, with an analysis of the conditions for providing guarantees and risks that can be secured.

Key words: *foreign direct investments, insured risks, MIGA, insurance services, foreign investor.*